

UDK 21.163.4(497.6).09

Primljeno: 15. 05. 2021.

Stručni rad
Professional paper

Amira Dervišević

PROFITIVANJE KULTURNOG PAMĆENJA KROZ INTERPRETACIJE USMENE POEZIJE BOŠNJAKA

(Sead Šemsović, *Usmena poezija Bošnjaka*, Zavod za kulturu sandžačkih Bošnjaka u Republici Srbiji, Novi Pazar, 2020)

U okviru edicije *Interpretacije iz bošnjačke književnosti* krajem 2020. godine objavljena je knjiga Seada Šemsovića *Usmena poezija Bošnjaka*. Knjiga je rezultat autorovog dugogodišnjeg naučnoistraživačkog i predavačkog rada na Odsjeku za književnosti naroda Bosne i Hercegovine Filozofskog fakulteta u Sarajevu i namijenjena je, u prvom redu, nastavnicima književnosti u osnovnim i srednjim školama. Knjiga je strukturirana u tri cjeline: "Lirska pjesma", "Balada" i "Epska pjesma", a ukupan broj poglavlja je sedam.

U prvom poglavlju autor smješta bošnjačku usmenu lirsku pjesmu u kontekst južnoslavenske usmene lirike i naznačava razlike i sličnosti. Uspavanka kao samostalni žanr usmene lirike u fokusu je drugog poglavlja. Uvidom u sve značajnije zbirke Šemsović izdvaja tri skupine ovih pjesama: uspavanke sastavljene od jedne ili dvije pjesničke slike, uspavanke sa uspostavljenim tematsko-motivskim lancem i uspavanke razvijenog tematsko-motivskog lanca. Donoseći najuspjelije primjere koji oslikavaju poetičke osobitosti žanra, Šemsović ukazuje na različite motive i kulturalne fenomene koji mogu biti polazna osnova novih interpretacija ove lirske vrste. Treće i najobimnije poglavlje *Sevdalinka i pamćenje najstarijih slojeva* propituje fenomen kulturnog pamćenja. Analizom odabranih primjera koji čuvaju slojeve prošlosti: mitološkog kulturnog sloja, predslavenskog, starobosanskog i orijentalno-islamskog, autor ukazuje na razvojni put sevdalinke kao najreprezentativnijeg usmenoknjiževog

lirskog izraza na bosanskom jeziku. Autor smatra da je sevdalinka „izvanredni materijal za izučavanje kulturne historije Bošnjaka“ (str. 42) i na temelju toga propituje ašikovanje, žensku odjeću, ženski glas, kletvu i prostor grada u sevdalinkama. U prvom potpoglavlju naslovljenom *Ašikovanje* ukazuje se na važnost ljubavnog razgovora – ašikovanja – za nastanak sevdalinki. Prikazi ljubavnih susreta sačuvani u sevdalinkama slikovito dočaravaju prošlost i okolnosti nastanka ovih pjesama. *Ženska odjeća u sevdalinkama* naziv je drugog potpoglavlja u kojem autor istražuje sliku odjeće u pjesmama i zaključuje da su u postupku propitivanja modela pamćenja prošlosti upravo sevdalinke najzahvalniji korpus usmenoknjiževne lirске građe. Kroz odabrane primjere pjesama u potpoglavlju *Ženski glas* ističe se snaga artikuliranih ženskih stavova i postupaka koji se suprotstavljaju stereotipima o bosanskoj muslimanskoj ženi. Pored lokalnih obilježja, za autora su i kletve osobitosti pjesničkih uobličjenja balada i sevdalinki. U potpoglavlju *Mjesto kletve u sevdalinci* autor se bavi analizom kletvi i njihovom manifestacijom u dva usmenoknjiževna žanra i zaključuje da se kletva u sevdalinci pojavljuje u mnogo širem značenjskom opsegu, nego što je to slučaj u baladama. Interpretacija jednog od najprominetnijih pjesničkih uobličjenja bošnjačke lirске usmene pjesme, sevdalinke o Ajki Fazlagića, u središtu je potpoglavlja *Na Obhođi prema Bakijama*. Ova sevdalinka je interpretirana na tragu ideje o pjesmi kulturnomemorijskoj jezgri usmene historije Bošnjaka. U dijelu knjige *Mostar u sevdalinci* govori se o preplitanju zbilje grada i zbilje pjesme. Prohodeći kroz vrijeme autor otkriva kulturne slojeve i upoređuje zapamćenje Mostara u najstarijim zabilježenim primjerima sa onima koji po svom nastanku pripadaju samom kraju usmenog života sevdalinke. U posljednjem potpoglavlju *Sandžak u sevdalinkama* Šemsović analizira i interpretira pjesme u kojima su prisutni sandžački gradovi. Uočava da je topos grada raznoliko uobličen, primjerice kroz kulturne osobenosti ili kao sjetno prisjećanje sretnijih vremena. Prva cjelina knjige zaokružena je propitivanjem prisustva sevdalinijske čulnosti u drugim žanrovima usmene lirike. Osebnost senzibilitet koji je temeljno poetičko svojstvo sevdalinke prisutan je i u nekim primjerima rodoljubivo-patriotske pjesme što je autora potaklo da zaključi kako je općenito bošnjački lirski izraz potčinjen snazi čežnje i uzdaha, bez obzira da li se radi o dragoj ili domovini, što razlikuje ove pjesme od rodoljubivih pjesma drugih južnoslavenskih naroda.

Druga cjelina knjige predstavlja Šemsovićevo *Čitanje Hasanaginice*. Na tragu nastojanja da se istraži fenomen kulturnog pamćenja autor i ovoj lirskonarativnoj pjesmi pristupa kao izvoru za izučavanje kulturne historije Bošnjaka.

Treća cjelina strukturirana je u dva poglavlja. U poglavlju naslovljenom *Osobenosti bošnjačke usmene epike* upoređuju se historijski prototipi epskih junaka,

historijske teme i njihovi odrazi u epskim pjesma, potom se na temelju ovih analiza promišlja o osobenostima usmene epike Bošnjaka u cjelini. U posljednjem poglavlju knjige autor se fokusira na strukturu i poetiku pjesme *Derzelez Alija, carev mejdandžija*, uočavajući njenu i općenito važnost epske pjesme za razumijevanje kulturne historije naroda.

Knjiga *Usmena poezija Bošnjaka* donosi drugačija čitanja reprezentativnih primjera usmene balade, lirske i epske pjesme. Interpretacije Seada Šemsovića, utemeljene na savremenim književnoteorijskim spoznajama, približavaju čitaocima umjetničke vrijednosti bošnjačke usmenoknjiževne tradicije i pozivaju na nova čitanja i slušanja usmene poezije.

Adresa autorice
Authors' address

Amira Dervišević
Univerzitet u Bihaću
Pedagoški fakultet
d.amira.0106@gmail.com

